

Dokumentärfilmen "När vargen kom till Åtorp" följer under tre års tid bönder, jägare och vargspårare i Hasselforsreviret i Värmland.

Rytmiskt och rakt om reaktionerna på vargens återkomst i Åtorp

NÄR EFTERTEXTEN rullat färdigt, får Annika Eriksson, ättling till finnar som en gång bröt markerna kring Digerberget, sista ordet. På en dialekt som frammanar stenrosen, mörka granar och arbetshästar, säger hon lugnt och eftertänksamt att vanan innebär en hel del. "Vi vänjer oss vid att han passerer vora spör, att jägeran måst del med sig lit grann, och sen tror jag rädslan har avkling i takt med att det int har hänt nå allvarli med nå folk."

Med detta avslut pekar dokumentären "När vargen kom till Åtorp" på en framtid med plats för både människor och varg. Vi får helt enkelt vänja oss. Vargen har, vare sig vi vill det eller inte, kommit för att stanna. Henrik Ekman, som står för manus, foto och regi, sätter därmed försiktigt ner foten, efter en timme som fördelas ganska jämnt mellan ilska och förtjusning över vargens återkomst. De avslutande tankarna från Digerbergets kaffekokerska sammanfattar också den attitydförändring som sker hos några av Åtorpsborna under de år filmteamet besöker trakten (2001-2003). Från oro och uppgivenhet, ilska och frustration på informationsmöten, till en något lugnare stämning, förvisso sedan vargflocken på naturlig väg har decimerats av skabb som spridits från rödräv.

MEN FÖR EN kaféinnehavare, turistguide eller handelsman som kränger Vargöl är vargen självfallet ganska lätt att fördrå. Agget mot ulven hos de djurhållande bönderna sitter däremot djupt, vilket framkommer gång på gång. Måhända kan man säga att den oförsonliga inställning som uppstår när Hasselforstiken vintern 1999/2000 gängar sig och skaffar valpar, övergår i en något

Anita och Sven-Olov Svensson. Idoga spårare och medlemmar i SRF som förekommer ganska flitigt i filmen. Deras entusiasm för naturen och vargen går inte att ta miste på. De lägger nästan all fritid på att hålla reda på var vargar och lodjur befinner sig.

mer konstruktiv hållning med tiden.

Åsikterna som kommer fram hos jägare och lantbrukare i filmen har hörts förut, i olika sammanhang. Argumenten hos naturvänner och entusiastiska spårare är inte heller nya. Filmens stora behållning är istället det långa tidsperspektivet, vilket tillför en dimension som ofta saknas i bevakningen av vargfrågan. Nyhetsinslagen domineras av rapporter om rivna djur och upploppsstämning på möten mellan glesbygdabor, forskare och företrädare för myndigheter. I debattprogram efter debattprogram blottas nästan enbart läsningar och bristande respekt för motpartens åsikter. Ibland publiceras "positiva blänkare", till exempel om en gård som har fått rovdjurssäkert stängsel. Den polarisering som favoriserar i medierna ger till slut ett intryck av att det finns två typer av svenskar i rovdjurs-Sverige. De som vill gräva varggropar och de som ägnar all sin lediga tid åt att spåra sin fyrbenta idol.

Även "När vargen kom till Åtorp" ger stort utrymme åt dessa två grupper, men den bjuder ändå på en viss nyansering genom att den följer samma personer under ett antal år. Den utveckling som skildras i filmen är att folk, åtminstone vissa, faktiskt kan vänja sig vid att ha varg i bygden, bara de känner att de har haft en möjlighet att påverka sin situation. Oron hos människor som dämpas, jägare kan känna sympati med en skabbangripen varg, och rovdjursvänner som sätter upp rovdjurssäkert stängsel visar sin förståelse för husdjursproblematiken.

En optimistisk slutsats som går att dra utifrån filmen är att vi får räkna med att vargfrågan flammar upp i revir efter revir, men att glöden så småningom falnar. Men samtidigt ska man komma ihåg att varje trakt och dess historia är unik. Kanske är det mest avgörande vilken inställning de tongivande personerna i en bygd har.

"När vargen kom till Åtorp" bjuder på ett ganska omfattande galleri av personer och åsikter.

Mötena känns raka och okonstlade. För en vetenskapsjournalist är de enda rösterna som saknas vilt- och naturvårdsforskarnas. De må sakna lokalfärg, men de jag känner till är då inte färglösa. Långa teoretiska utläggningar måste naturligtvis väljas bort om de bryter flödet i filmen. Men lite mer fakta kunde ha smugits in i "pratorna" (när Henrik Ekman berättar). Dessa uppgifter är också en del av verkligheten. Lite fakta behöver inte förstöra "storyn", som hämtar både hetta och kraft från Joakim Thåströms "Var é vargen" och Mars Bonfire's "Born to be wild", från skivan Steppenwolf. Musikaliskt effektivt blir det också att se "forskar-flocken" arbeta metodiskt, ja nästan rytmiskt, till vackra flöjttoner. Och vargens raglande dans innan nedsövningspreparatet släppts.

EFTER ATT HA följt rovdjursdebatten några år var det särskilt intressant att få reda på ursprunget till den seglivade utplanteringsmyten. I ett filmklipp från åttiotalet får vi se en relativt ung Anders Bjärvall som för ett teoretiskt resonemang om vilka förvaltningsalternativ det finns för de enstaka vargar som iaktagits i landet. Om de tre varghannarna, som man då kände till, säger Anders Bjärvall att antingen lämnar vi dem åt sig själva, och då kommer de antagligen att dö ut, eller så förser vi dem med vargtikar. Man kan förmoda att han har ångrat detta uttalande, men utplanteringsmyten fick bränsle även från annat håll, till exempel Naturskyddsföreningen som under en period drev frågan att vargar borde inplanteras i Sverige.

Jenny Jewert

HENRIK EKMAN är journalist och arbetar sedan en tid tillbaka som programledare för "Vetenskapens Värld" på SVT. I juni i år sändes dokumentärfilmen "När vargen kom till Åtorp" på SVT, en film han gjort som frilans för dokumentärredaktionen. Här tar han en kopp kaffe samtidigt som varghannen i Hasselforsreviret vaknar upp efter att ha blivit nedsövd i samband med märkning den 10 februari 2001. Detta märkningstillfälle blev startskottet för filmprojektet.

Var det något som förvånade dig under arbetet med filmen?

- Ja, jag blev förvånad över att dödligheten var så hög bland vargarna själva, inte bara genom jakt. De drunknar, dör av skabb och andra sjukdomar.

Hur kom det sig att du valde att följa just Hasselforsreviret?

- Det bottnade i att jag och fotografen Bengt Jägerskog hade gjort ett nyhetsinslag för Agenda om märkning av varg, och då slumpade det sig så att just Hasselforsfloken skulle märkas. Vi tillbringade veckan före, hos spårargänget, lärde oss hur svårt det är att få till ett märkningstillfälle, följde deras pendling mellan hopp och förtvivlan.

- Under arbetet med filmen insåg vi snart att det inte funkar att en av oss var frilans och den andra fast anställd. Vargarna låter sig inte filmas på kontorstid, så det blev jag som skötte allt till slut, efter som jag då var frilans.

I filmen framkommer det att attityden hos människor i bruks-sambället Hasselfors och byn Åtorp skiljer sig åt, vad tror du det beror på?

- Om jag ska våga mig på att psykologisera, så skulle det vara att Åtorpsbygden är en tydligt präglad lantbrukarbygd med sådana traditioner och sociala nätverk. Det skulle kunna förklara varför känslor kan vara heta, även där det inte har hänt något allvarligt. I Hasselfors är det inte bönderna som sätter prägel på bygden, det finns inte samma åsiktsgemenskap. I Hasselfors är det vad som faktiskt har hänt som styr värderingarna.

Är du optimistisk för vargens framtid?

-Ja, det är jag. Absolut.

Men hur ska acceptans för vargen skapas?

- Jag tror att ju förr någon form av jakt införs, desto bättre. Jag tror på den rätt förhållande tanken att människors

attityder påverkas i positiv riktning om de känner att de kan göra något åt sin situation. Jag tycker mig känna glesbygdsbefolkning så pass väl. Men samtidigt är en population på 90 individer alldeles för liten för att jaga, så vi befinner oss i en mycket besvärlig situation.

Varför får nästan inga forskare uttala sig i filmen?

- Det är primärt en film om reaktionerna på varg. Jag och dokumentärredaktionen ville göra en samhällsfilmen. Syftet var inte att göra en film om vargens biologi.

Men det finns mycket spännande forskning om attityder till varg och interaktioner mellan tamdjur och varg, eller människa och varg. Kunde inte lite fakta av denna typ ha smugits in i åtminstone?

- Ja, kanske om jag gör en film till om varg, att den får lite mer vetenskaplig orientering. Men jag tycker att jag har med en

hel del fakta, Håkan Sand uttalar sig på ett informationsmöte, till exempel.

Var det svårt att få bönder som är positiva till varg att uttala sig?

- Vi hade en intervju på gång, men det blev krångligt eftersom åsikterna gick isär mellan djurägaren och markägaren. - Visst det är många rovdjurskritiker som uttalar sig i filmen, men det är en del av verkligheten som jag anser att det är motvierat att berätta om. Vargen märks och vargen kostar. Visserligen har jag oerhört svårt att förstå att hästägaren de Rietz blir livrädd så fort hon ser en hundskit i skogen, men jag har trots allt respekt för hennes reaktion. Vargen står i en klass för sig bland våra rovdjur. Visitkortet efter en varg kan vara ganska påtagligt. Och man måste vara lite ödmjuk inför reaktionerna på det. Det är min grundinställning.

JENNY JEWERT

Tre pedagogiska filmer från Viltskadecenter

VILTSKADECENTER har släppt tre stycken informationsfilmer, HUND & VARG, MÄNNISKA & VARG samt TAMDJUR & ROVDJUR, alla tre producerade av Andreas Norin, PHANTHEON.

Det är ett mycket bra initiativ och filmerna är informativa. Målgruppen är i första hand länsstyrelserna, deras personal, rovdjursgrupper och andra som arbetar med rovdjursfrågor. Men jag tycker att filmerna fungerar för en bred allmänhet och önskar att man skulle kunna visa dem för varenda svensk.

Eftersom forskarna på Viltskadecenter jobbar hårt för att hitta lösningar på problem och presenterar nya projekt och nya rön lite då och då, så är kanske sådana här filmers livslängd inte särskilt många år. Men HUND & VARG-filmen har man, förmodligen av obetänksamhet,

ytterligare förkortat livslängden på genom uttalanden som exempelvis "Den sista jaksånsongen nu, 2001/2002..." Hade man formulerat sig lite annorlunda så skulle filmen med stor sannolikhet fortfarande kunna kännas någorlunda aktuell också år 2005.

I FILMEN OM MÄNNISKA & VARG hade jag gärna sett lite fler människor istället för kossor på grönbete. Eftersom vi i debatten ofta hör om folk som inte längre törs gå ut i skogarna på grund av alla rovdjur så är

mitt tips till Andreas Norin att han nästa gång klipper in exempelvis en bärplockare.

Det är bra att filmerna visar hur forskningen går till. Men några pejlingssekvenser, där det inte sägs något väsentligt, känns omotiverat långa. Detta är dock detaljer.

I det stora hela ger jag filmerna ett gott betyg och rekommenderar alla - rovdjursvän såväl som motståndare - att se dem.

Karin Ericson